

EL CENS DEL 1817: UN ESTUDI DEMOGRÀFIC, SOCIAL I ECONÒMIC DE LA ULLDECONA DE PRINCIPI DEL SEGLE XIX

Per Ferran Grau Verge i
Núria Sauch Cruz

Aquest treball conforma un estudi sobre la societat de la Ulldecona de principi del segle XIX a partir d'un document molt concret: un cens confeccionat el 1817 per disposició del bisbe de Tortosa. Aquest s'inclou en una de les tres caixes que contenen diferents censos de bona part de les poblacions del Bisbat de Tortosa realitzats aquell mateix any. El cens d'Ulldecona és un dels més detallats, la qual cosa ens ha permès realitzar una anàlisi demogràfica i socioeconòmica puntual, però força acurada.

El títol complet és: *Padron general de la villa de Ulldecona que comprende todas las almas de su iglesia Parroquial formado por los quatro Cuarteles en que se divide esta villa, con espresion del nombre de cada cabeza de casa, ---, de los pobres que viven en ella de continuo, ó la maior parte del año, aunque no tengan casa ni familia, su edad, el estado de su salud y si pueden ó no trabajar conforme á lo mandado por el Ilmo. Sr. D. Manuel Ros de Medrano, obispo de Tortosa en su circular del 7 de marzo de 1817.*

L'encapçalament del cens ens dóna pistes de la seua finalitat. En primer lloc, és una font de caràcter demogràfic i no fiscal. A més, té com a condició expressa comptabilitzar el nombre de pobres que hi havia al municipi. Tot això condicionà que la catalogació socioeconòmica representi, com veurem, un ventall tan ampli i exhaustiu.

L'encarregat de dur a terme aquell treball censal va ser el prevere rector d'Ulldecona, J. Joaquim Balaguer, qui, entre d'altres coses, durant la guerra del Trienni Liberal, ajudaria a finançar la campanya dels guerrillers realistes de la zona.

El document es va anar confeccionant casa per casa, seguint els diferents carrers i les ravals de la població, organitzats en quatre quartons. En

el primer, hi havia el 25,19% del total de les unitats familiars; en el segon, el 22,27%; en el tercer, el 27,44%, i, en el quart, el 20,24%. També recull els habitants dels masos i cases de camp, així com els veïns de les Ventalles que sumaven el 4,83% del total de les unitats.¹

En el cens se segueix un model en el qual s'inclou, en primer lloc, el cap de la casa i, a continuació, tots els membres d'aquella: dona, fills, fillastres, gendres, nores, néts, germans solters o viudos, cunyats, pares, sogres, nebots, etc., així com també el personal de servei. El cap de casa és generalment una figura masculina, casat o viudo, encara que també hem trobat dones, eminentment viudes. Darrere del nom i el cognom (malauradament només inclou el primer), s'especifica l'ofici o la condició (quan fa referència al sector dels marginals) i l'edat, així com també el nom, l'edat i la professió o condició de la resta dels integrants de la casa.

Per exemplificar el contingut de cada unitat residencial, podem incloure la primera i la segona de les cases que recull el cens i que, malgrat ubicar-se a l'*Arraval de S. Domingo*, situat als voltants del convent de Sant Domènec –actual ajuntament–, conformen dues mostres ben antagòniques.

La primera corresponia a:

Josef Antonio Domenech, viudo de Raimunda Roca, de 70 años, labrador hacendado, de buena salud, y trabaja por si sus tierras.

Josef Domenech hijo, casado, 35 años, trabaja con su padre las tierras, con su criado.

Teresa Canalda, consorte de este de 28 años.

Antonio Fontes, criado, hijo de aquí, de 22 años.

Monica García, criada, natural de aquí, de 16 años.

La segona a:

Francisco Fibla, casado, 23 años, jornalero infeliz mui pobre.

Isabel Miralles, consorte, 22 años, no tiene hijos.

1. ESTUDI DEMOGRÀFIC

Per elaborar aquest estudi demogràfic, només utilitzem els 3.697 individus del cens del 1817, dels quals tenim completes les dades demogràfiques bàsiques –edat i sexe. A l'anterior, hi hem de sumar les possibles imperfeccions

---

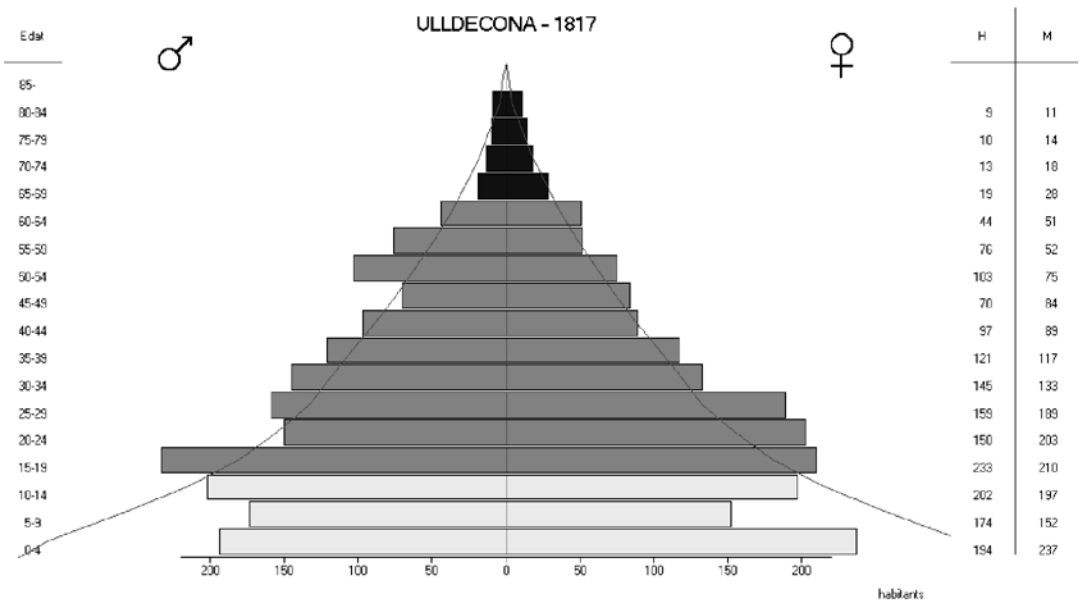
¹ Segons mossèn Balaguer, a Ulldecona hi vivien 4.025 habitants i hi havia 809 cases en la Villa y Arrabales i 55 a les Masadas, Casas de campo y Ventalles. D'entrada, hem comprovat que cau en errors com comptabilitzar dues vegades la mateixa família; aquestes famílies apareixen ara vivint a la vila, ara vivint al terme. Curiosament, de vegades fins i tot la repeteix sense adonar-se que no posa els mateixos membres en els dos casos. Pel que fa a les cases, no ens atrevim a desmentir els seus càlculs perquè no les numera –es limita a separar les unitats amb ratlles– i pot ser que en algun cas certes unitats familiars estiguin sota el mateix sostre.

d'un recompte d'aquest tipus, però això no en minva el valor com a foto fixa demogràfica de la Ulldecona posterior a la guerra del Francès.

Estructura de la població per edats i per sexes

Tal i com expressa l'enunciat del títol, en aquest apartat estudiarem la composició de la població pels dos aspectes que, tradicionalment, s'acostumen a treballar junts per la complementarietat que ofereixen. De fet, podem classificar les societats a partir de diferents paràmetres, però segurament els dos paràmetres més essencials són el sexe i l'edat.

FIGURA 1

Hem partit de les dades que ens presenta el cens per confeccionar una piràmide d'edat.

La piràmide per grups d'edat és la piràmide característica amb una bona base que es va reduint esglaonadament, pròpia d'una població jove. Cal dir, però, que el costat de les dones ascendeix més regularment que la banda dels homes.

Són remarcables alguns detalls: el primer és que les files inferiors són més xicotetes que les immediatament superiors. Aquesta és, possiblement, una de les dades més sospitoses del cens, encara que, si considerem que les possibles errades o ocultacions són proporcionals, s'hi observa un progressiu creixement que bé podria indicar-nos la tendència de recuperar l'índex de fecunditat en acabar els fets bèl·lics. El segon és l'entrant que es

produeix a la fila dels 20 als 29 anys en el grup dels xics, segurament també conseqüència de la guerra, però ara respon a la participació directa dels protagonistes que o bé hi moriren o bé desaparegueren del poble per diversos motius, entre els quals l'emigració, anar a fer de soldat, etc. És important també la sortida de la fila dels homes que tenen de 50 a 55 anys. Es tracta d'un fenomen difícil d'explicar, encara que hem d'aclarir que, en part, es deu al fet que alguns homes d'aquesta edat estan casats amb dones de les quals no sabem l'edat, però que fàcilment podrien tenir una edat semblant a la seua. Una altra explicació plausible és que es degués a una certa immigració, encara que en desconixeríem la data. D'altra banda, sabem que la dècada dels 60 del segle XVIII, en la qual van néixer els protagonistes d'aquesta fila, va ser la de menor creixement vegetatiu de tot el segle i, fins i tot, es va produir un moment de recessió en tots els àmbits, la qual cosa encara ens desconcerta més.

Per ratificar els comentaris anteriors, comprovem que dels 1.826 ulldeconins i les 1.871 ulldeconines estudiats, 1.174 tenen menys de 14 anys i formen part del grup dels joves (31,49% del total), 2.306 pertanyen al grup dels adults entre els 14 i els 60 anys (62,37% del total) i, finalment, 207 corresponen al grup dels vells de més de 60 anys (5,59% del total). De fet, si comptéssim els vells a partir dels 65 anys, com es fa avui dia, el total d'aquests es reduiria a 112 persones, gairebé a la meitat. De la mateixa manera, 1.422 no tenen encara els 35 anys, amb la qual cosa hem de considerar que, del total d'adults, 61,66% són adults joves i, finalment, que el 65,95% del total de la població no arriba als 35 anys.

QUADRE 1

La població d'Ulldecona per grups d'edat				
0-14	15-34	35-59	60-64	+65
31,49%	38,46%	23,95%	2,56%	3,03%
31,49%	62,37%		5,59%	

Relació de masculinitat

La taxa de masculinitat o sex ratio de la població d'Ulldecona per al 1817 és de 97,59 homes per cada 100 dones. La xifra ens indica, globalment, que les dones són més nombroses que els homes. Per tal d'aprofundir-hi més, però, hem calculat la sex ratio per als grups de població jove (96,64), adulta (100,17) i vella (77,86):

QUADRE 2

Relació de masculinitat per als grans grups d'edat				
Grups d'edat	0-14	15-59	60 i més	Total
1817	96,64	100,17	77,86	97,59

Si tenim en compte que, per a grans masses de població, la taxa de masculinitat a l'hora de nèixer és de l'ordre de 105 homes per cada 100 dones i a mesura que passen els anys aquesta relació es va decantant a favor de les dones, haurem de concloure que, en el cas d'Ulldecona, el més rellevant és la similitud que hi ha en el grup de població adulta i també que en el cas del grup de població jove hi ha més dones que homes. Això darrer segurament s'explica per la major mortalitat entre els xiquets a partir del mateix moment del naixement.

Més estranya resulta la relació si ho comparem per a grups de 10 anys:

QUADRE 3

Evolució de la <i>sex ratio</i> per a grups d'edat de 10 anys			
Edats	Homes	Dones	Sex ratio
0-9	375	400	93,75
10-19	435	407	106,87
20-29	309	392	78,82
30-39	266	250	106,4
40-49	167	173	96,53
50-59	179	127	140,94
60-69	63	79	79,74
+70	32	43	74,41

En general, comprovem que, pel que fa a les edats jove i adulta, les desenes senars són de predomini femení, mentre que les desenes parells són de predomini masculí, la qual cosa resulta, si més no, ben curiosa, encara que som conscients que algunes xifres podrien oscil·lar, ateses les mancances que hem especificat.

A la primera desena, si se seguís la regla general que hem apuntat més amunt, el més lògic és que predominessin els xiquets, però hem de suposar que la mortalitat infantil i fins als set anys els afectà especialment.

Més curiosa resulta, encara, la desena dels 20 als 29 anys, en què predominen clarament les dones. Per regla general, s'haurien de notar les morts com a conseqüència dels parts, la qual cosa només sembla percebre's a la desena següent. Creiem que la major presència de dones en aquesta desena s'explica, bàsicament, per les conseqüències de la guerra del Francès, tal com hem explicat més amunt.

Finalment, és important la dissimetria a favor dels homes en el grup dels 50 als 59, també comentada.

L'estat civil per edat i sexe

Les dades que ofereix el cens d'habitants del 1817 ens donen la possibilitat de confeccionar el quadre següent, en el qual queda reflectit l'estat civil de la població masculina i femenina, que tot seguit analitzarem.

QUADRE 4

Estat civil per edat i sexe dels ulldaconins i ulldaconines del 1817												
Grups d'edat	H. solters		D. solteres		H. casats		D. casades		H. viudos		D. viudes	
	nom	%	nom	%	nom	%	nom	%	nom	%	nom	%
0-4	201	100	248	100								
5-9	174	100	152	100								
10-14	202	100	197	100								
15-19	230	98,72	205	97,62	3	1,28	5	2,38				
20-24	103	68,67	124	61,08	47	31,33	74	36,45			5	2,46
25-29	50	31,45	44	23,28	109	68,55	143	75,66			2	1,05
30-34	22	15,17	14	10,52	123	84,83	113	84,96			6	4,51
35-39	9	7,43	6	5,12	110	90,9	99	84,61	2	1,65	12	10,25
40-44	6	6,18	3	3,37	84	86,59	75	84,26	7	7,21	11	12,35
45-49	3	4,28	2	2,38	63	90	70	83,8	4	5,71	12	14,28
50-54	3	2,91	5	6,66	88	85,43	57	76	12	11,65	13	17,33
55-59	3	3,94	1	1,92	60	78,94	31	59,61	13	17,1	20	38,46
60-64	1	2,27	0	0	31	75,6	27	52,94	12	29,26	24	47,06
65-69	1	5,26	2	7,14	16	84,21	8	28,57	2	10,52	18	64,28
+70	1	3,12	1	2,32	12	37,5	8	18,6	19	59,37	34	79,06

a) Solters

El 1817, i d'acord amb el cens objecte de l'estudi, hi havia 2.013 persones que eren solteres, xifra que suposa el 54,44% del total de la població estudiada. El percentatge és lleugerament superior en els homes amb el 55,25% del seu grup, mentre que les dones es queden amb el 53,66% del total del seu sexe.

El gruix dels solters apareix, com és lògic, en els grups menors de 25 anys i minva gradualment a partir d'aquesta edat, de manera que a partir dels 35 anys les proporcions són ja mínimes i la perspectiva de matrimoni, tant en els homes com en les dones, són també minsos.

b) Casats

Els 1.456 casats que apareixen censats el 1817 són el 39,38% del total de la població, xifra relativament baixa que és conseqüència de la gran quantitat de persones amb menys de 20 anys –concretament 1.609 que representen un 43,52% del total dels censats. D'aquests 1.609 joves, només 8 (3 xics i 5 xiques) estan casats.

Curiosament ens trobem amb 746 homes casats (el 40,85% del total d'homes) i només 721 dones casades (el 38,53% del total de dones). Aquest fenomen, ultra respondre a possibles errors en les anotacions de mossèn Balaguer, també pot imputar-se al nostre purisme en no apuntar l'estat civil d'aquelles persones que no presentaven l'edat. Tampoc era estrany el cas en què, tant els casats com les casades, apareixien sols a les cases dels pares o d'altres familiars, pràctica que es va mantenir fins temps ben recents.

Les dones arriben una mica abans al matrimoni, ja que en el grup de 20 a 24 anys trobem 47 xics casats (31,33% del total d'homes d'aquesta edat), mentre que hi ha 74 xiques casades (36,45%) i, en el grup de 25 a 29 anys, trobem ja 109 xics casats (68,55%) i 143 xiques (75,66%).

El major nombre de bodes es realitza entre els 20 i els 30 anys. Com ja hem dit, abans dels 20 anys apareixen escassos matrimonis i, després dels 30, els solters poden considerar-se com a definitius.

La proporció dels homes casats augmenta en els primers grups d'edat per mantenir-se estacionària des dels 30 fins als 69 anys, a partir d'on comença a baixar a causa del major índex de mortalitat. La proporció de dones casades també es manté estacionària a partir dels 30 anys, però baixa abans, als 55 anys. Això és conseqüència que la mortalitat en els homes acostuma a produir-se més aviat, per la qual cosa augmenta el nombre de viudes, com efectivament queda reflectit en el quadre.

c) Viudos

Les 228 persones viudes que apareixen en el cens suposen el 6,16% del total de la població, però amb una important diferència entre els dos sexes: mentre que hi ha 157 dones viudes (68,85% del total de viudos), només hi ha 71 viudos (31,15%). Les causes d'això són la menor esperança de vida dels homes, el fet que molts dels viudos es tornin a casar² —els estudis de l'època donen un elevat índex de mortalitat en el moment del part, amb la qual cosa la proporció de viudos era més elevada— i el fet que les dones arribaven més aviat al matrimoni, ja que es casaven amb homes d'edat més avançada.

Hem observat també que el nombre de viudos i viudes és quasi tan elevat entre grup de vells com entre el grup d'adults, quan la població total de cada grup és ben diferent. Concretament, trobem 119 viudos adults —52,19%— del total i 109 viudos vells —47,81%. Això s'explica, lògicament, per la poca esperança de vida entre la gent gran, la qual cosa fa que la mortalitat entre els vells sigui elevada.

Diferència d'edat entre els cònjuges

De les 721 parelles de les quals coneixem la diferència d'edat, en 483 casos l'home és major (66,99% del total), en 150 és major la dona (20,80%) i en 88 casos (12,20%) ambdós cònjuges tenen la mateixa edat. S'observa clarament el predomini d'homes més grans casats amb dones més joves. En

---

² Això no significa que no hi hagi viudes que es tornin a casar, el que passa és que, en el seu cas, la possibilitat que això ocorreixi disminueix clarament amb l'edat, fet que no és tan clar en el cas dels homes.

termes generals, però, els casaments es donen entre parelles d'edats semblants: en 437 casos (60,61% del total) es porten com a màxim dos anys de diferència.

QUADRE 5

Diferència d'edat entre els cònjuges				
Anys de diferència	Homes majors		Dones majors	
	Nombre de casos	%	Nombre de casos	%
2	148	20,52	42	5,82
3	58	8,04	6	0,83
4	42	5,82	9	1,24
0	88	12,20	88	12,20
1	82	11,37	77	10,67
5	43	5,96	2	0,27
6	26	3,6	-	-
7	9	1,24	2	0,27
8	18	2,49	4	0,55
9	7	0,97	2	0,27
10	12	1,66	2	0,27
11	2	0,27	1	0,13
12	8	1,1	-	-
13	5	0,69	1	0,13
14	5	0,69	-	-
15	3	0,41	1	0,13
16	2	0,27	-	-
18	2	0,27	-	-
20	4	0,55	1	0,13
21	1	0,13	-	-
24	2	0,27	-	-
25	2	0,27	-	-
26	1	0,13	-	-
30	1	0,13	-	-
Igual edat entre els cònjuges.....			88 casos (12,20%)	
Homes de més edat.....			483 casos (66,99%)	
Dones de més edat.....			150 casos (20,80%)	

Les unitats familiars

Ens ha resultat bastant complex treballar les diferents unitats familiars que apareixen en el cens, per la qual cosa parlarem en termes absoluts i defugirem d'extraure grans conclusions.

De les 883 unitats familiars que hem pogut comptabilitzar, en 166 casos no apareix cap fill, bé perquè es tracta de clergues, bé perquè són viudos i viudes sense família; en 231 casos només n'apareix un, dels quals 42 són a la vegada casats o viudos que viuen a la mateixa unitat familiar; en 177 casos apareixen dos fills, dels quals 19 són casats o viudos que viuen sota el mateix sostre; en 131 casos apareixen tres fills, dels quals 6 són casats o

viudos que viuen a la mateixa llar; en 89 casos apareixen quatre fills; en 54 casos apareixen cinc fills; en 23 casos apareixen sis fills; en 7 casos apareixen set fills; en 3 casos, vuit fills; en 1 cas, nou fills i solament en 1 cas apareixen 10 fills (curiosament es fa constar que es tracta de fillastres).

A més, també constatem la presència de 27 casos amb un nét del titular de la unitat familiar; 12 casos amb dos néts; 9 casos amb tres néts; 3 casos amb quatre néts; 4 casos amb cinc néts i un cas amb vuit néts. Aquests néts no apareixen comptabilitzats com a fills.

De la mateixa manera, també ens hem trobat amb la presència de 17 nebots i nebodes, 14 cunyats i cunyades, 12 sogres, 35 germans i germanes dels titulars, 18 pares i mares i 12 sogres, 9 viudes i 4 solteres, 1 nora i, finalment, 2 fills de pares incògnits.

De l'anterior, es pot concloure que a les cases faldudes encara hi havia certa tendència a les famílies extenses (de tres generacions i amb ramificacions paral·leles). Nogensmenys era estranya la presència de criats, criades i mossos a les cases benestants, els quals, de vegades, tenien fills propis.

També es pot concloure que la mitjana de fills per família –en el cas de tractar-se de famílies amb fills– era de 2,55. Aquesta xifra és, però, enganyosa pel que fa a la fecunditat femenina, perquè no té en compte tots els fills que s'havien quedat pel camí i aquells que ja s'havien emancipat. Precisament hem de constatar que les famílies més nombroses eren les formades per parelles joves i una rècula de galifardeus, alguns dels quals no arribarien a adults. Suposem, després de consultar altres fonts de manera superficial, que l'índex de fecunditat de les dones faldudes es devia apropar molt als quatre fills per dona.

Pel que fa a les persones que, de mitjana, vivien sota un mateix sostre, trobem que són 4,38 i també es produïen com a casos extrems els dels viudos, viudes i clergues que vivien sols fins al cas del mas on vivien 17 persones.

2. L'ESTRUCTURA SOCIOECONÒMICA D'ULLDECONA DE PRINCIPI DE SEGLE

Durant el segle XIX, la vila d'Ulldecona constituïa el segon municipi més poblat de l'antic corregiment de Tortosa, solament superat per la capital corregimental.

Ulldecona presentava un ventall heterogeni d'activitats econòmiques, encara que les tasques agrícoles predominaven àmpliament sobre la resta, registrant gairebé el 65% dels censats amb ofici o condició coneguda. L'heterogeneïtat de les variacions aplicades a la figura del llaurador i la del jornalero són dignes de menció i evidencien els graus qualitius, de vegades molt subtils, que conformaven la realitat del món agrícola, complex i ple de matisos.

QUADRE 6

Els sectors agrícoles a Ulldecona el 1817						
SECTORS AGRÍCOLES	Homes %		Dones %		TOTAL %	
Hisendats						
<i>Hacendado</i>	5	0,8	5	5,4	10	1,5
<i>Medianamente hacendado</i>	1	0,2	3	3,2	4	0,6
<i>Labrador hacendado</i>	25	4,4			25	3,8
Total	31	5,5	8	8,6	39	5,9
Llauradors						
<i>Labrador más que mediano</i>	1	0,2			1	0,2
<i>Labrador mediano</i>	193	33,7	22	23,7	215	32,3
<i>Labrador</i>	95	18,6	14	15,1	109	16,4
<i>Labrador de corta hacienda</i>	3	0,5			3	0,5
<i>Labrador pobre</i>	1	0,2			1	0,2
Total	293	51,2	36	38,8	329	49,6
Jornalers						
<i>Jornalero</i>	211	36,8	47	50,5	258	38,7
<i>Jornalero pobre con algo de tierras</i>	1	0,2			1	0,2
<i>Jornalero pobre</i>	7	1,2			7	1,1
<i>Jornalero pobre de solemnidad</i>	2	0,3			2	0,3
<i>Jornalero infeliz (mur pobre, pordiosero, mur infeliz)</i>	27	4,7	2	2,2	29	4,4
<i>Jornalero y pordiosero</i>	1	0,2			1	0,2
Total	249	43,4	49	52,7	298	44,9
TOTAL	573	86	93	14	666	

El sector dels llauradors és el que, globalment, aglutina una major proporció de la població activa, que, amb les diferents accepcions enregistrades, sumen 329 individus, quantitat que s'apropa als 300 *labradores con alguna hacienda propia*, con algunas tierras que tiene por arriendo comptabilitzats al cens del 1797. En certa manera, els diferents qualificatius revelen una gradació descendent pel que fa a les terres que podien tenir en propietat, en combinació, si era necessari per tirar endavant, amb la pràctica de l'arrendament.

La figura del jornalero incloua un grup, també heterogeni, de treballadors agrícoles que, encara que eren assalariats, no evidenciaven una desposseïció absoluta. A més de la figura del *jornalero*, que abastava al 38,7% de la població que treballava la terra, trobem les descrites al quadre 6. Aquests matisos indiquen que les dues primeres categories dels treballadors a jornal podien posseir petites o ínfimes propietats. Les activitats agropecuàries es completaven amb els 13 pastors que registra Balaguer.

La resta de sectors, l'hem estructurada tal i com mostra el quadre 7:

QUADRE 7

Els sectors socioeconòmics a Ulldecona el 1817		
SECTORS SOCIOECONÒMICS	QUANTITAT	%
Sector agropecuari	679	64,4
Artesanat i act. tradicionals	124	11,8
Professions liberals	25	2,4
Activitats comercials	5	0,5
Religiosos	10	0,9
Militars	46	4,4
Criats	91	8,6
Sectors marginals	75	7,1

L'artesanat i aquells individus dedicats a activitats tradicionals solament ocupen un 11,8% del total. D'aquests, són les figures del teixidor de lli, la de l'espardenyer i la del sastre les més representatives. Darrere trobaríem la figura dels criats i criades que equivalia al 8,6%, representant tots dos sexes una quantitat gairebé idèntica malgrat que, si bé podem considerar que les competències de les criades eren més aviat domèstiques, les del sector masculí podien incloure també treballs pròpiament del camp, com exemplifica el cas de la primera unitat familiar que hem exposat a l'inici del treball.

Els marginals (pobres, infeliços i captaires) tenien una representativitat relativament important, un 7,1%; bona part d'aquest sector estava integrat per dones que, en quedar viudes, van assolir un major nivell de precarietat econòmica.

El sector dels militars i el de les professions liberals presenten uns índexs destacables. Els primers mostren un cert desenvolupament de la carrera de les armes entre els ulldeconins i els segons evidencien la importància i difusió del funcionariat local, en especial la figura del notari, lligada, de forma significativa, als dos principals focus de poder polític i econòmic que hi havia a la Ulldecona de principi de segle.

El sector dels religiosos està infrarepresentat, ja que sols comptabilitza el clergat secular i no, la resta. De la mateixa manera, pensem que els individus dedicats a activitats comercials devien ser superiors als enregistrats.

2.1 L'evolució dels sectors socioeconòmics a les acaballes de l'Antic Règim

Si comparem el cens del 1817 amb d'altres fonts demogràfiques de períodes previs (el cadastre del 1742 i el cens del 1797), podem advertir l'evolució dels diferents sectors, just en el període que va marcar el pas de l'Antic Règim a l'Estat liberal.

El quadre 8 mostra un intent d'aproximació a la diferent composició socioprofessional de la vila. Inclouem les xifres que ens ofereix el cadastre del 1742, referents als propietaris de cases. Hem de precisar que allí no apareix una distinció entre grans, mitjans o petits camperols, ja que es conceptuen com a *labradors* i segurament no apareixen part dels jornalers perquè no tenien casa pròpia.

QUADRE 8

Els sectors socioprofessionals d'Ulldesona durant el 1742, 1797 i 1817			
Activitat	1742	1797	1817
<i>Activitats agropecuàries</i>			
Hisenda		50	39 (31 H*; 8 D**)
Laurador	210	300	329 (293†; 36‡)
Jornaler	71	250	298 (249†; 49‡)
Pastor/ "dulero"	12	15	13
<i>Artisanat i act. tradicionals</i>			
Aubarder	3		1
Barreter		2	2
Calderer		1	1
Cantar		4	
Cardador		2	4
Carnisser	1		2
Cerer	2	3	1
Cisteller			2
Comfiter		2	1
Laurador	1		1
Espardenyer	3	12	19
Esparter			1
Ferrer	5	5	7
Fideuer			1
Filador seda		4	
Fornier	1		1
Fuster	3	/	5
Hostaler / masoner	3	1	1
Manescal	1	3	3
Manya		3	2
Moliner	2		2
Paleta / mestre de cases	6	6	5
Quincaller	1		
Rastellador		4	1
Sabater	3	6	7
Saboner			1
Sastre	8	11	12
Sereno			1
Soguer	4		5
Teixidor	18	12	28
Xocolater			1

<i>Professions o activitats liberals</i>			
Advocat	4	2	
Agutzil		2	
Apotecari	1	2	1
Cirurgià	3	4	1
Escrivà	2	4	5
Escriver:			1
Estudiant			5
Fiscal zelador de marina			1
Mestra		1	1
Metge	4	2	3
Músic	1		3
Nunci del jutjat			1
Passant d'escrivà			1
Procurador		1	2
<i>Activitats comercials</i>			
Adroguer	1		
Botiguer			3
Estanquer			1
Fabricant aiguardent		1	
Mercader		7	
Reveredor			1
<i>Religiosos</i>	20	25	10
<i>Militars</i>		34	46
<i>Altres</i>			
Criats		50 D	46H; 45D
Pobres/ marginals			17 H; 58 D
Ciudadà honorat/ noble	1	3	
Ermilans	2		2
Familiars Inquisició	2	3	1

*H= Homens; **D= Dones

Amb totes les reserves que hem de tenir, a partir dels tres estudis poblacionals i amb les característiques i particularitats que aquests presenten i que poden distorsionar els resultats en comparar-los,³ podem advertir que les proporcions que representen els diferents sectors són similars.

Les activitats agropecuàries oscil·len entre el 71% del cadastre del 1742, el 77% que aglutina el cens del 1797 i el 66% enregistrat el 1817.⁴ El sector

³ D'aquesta manera, el cadastre del 1742 resta incomplet. El cens del 1817 inclou la població activa femenina. Per aquest motiu, hem desglossat els dos sexes en aquells oficis o activitats en què apareixen i sols hem emprat les dades referents als homes per fer les comparacions pertinents. El pes de les activitats agrícoles és menor en els dos censos, d'acord a una major heterogeneïtat de les activitats econòmiques.

⁴ Les proporcions dels dos darrers censos baixen al 72,6% i al 62,6% si incloem en el recompte general per oficis la població femenina enregistrada.

dels llauradors, amb les seues variacions, és el capdavanter ja que, en el cas del 1742, aglutina el 50,8% del total enregistrat per ocupacions, el 1797 representa el 37,6% i el 1817, el 33% del total dels oficis desenvolupats per la població masculina. És el sector dels jornalers el que més creix entre el 1742 i el 1797, però entre el 1797 i el 1817 presenta uns índexs força similars.

El sector de l'artesanat i el dedicat a activitats tradicionals enregistra unes proporcions paregudes en els tres períodes analitzats. El 1742 abastava el 16%; el 1797, l'11%, i el 1817, el 14% de la població masculina amb ofici conegut. És la figura de l'espardenyer i la del teixidor la que augmenta de forma important durant el període que comprèn els dos censos. Pel que fa al sector de la població dedicat a professions liberals, les proporcions varien poc, ja que representen en el primer període un 3,7%; en el segon, un 2,6%, i el 1817, el 2,8%. El sector ocupat en activitats de tipus comercial no arriba, en els tres períodes, a l'1%.

Com ja hem indicat, la disminució mostrada en el sector dels religiosos respon al fet que el cens del 1817 només inclou els preveres. Els militars, majoritàriament soldats –en el cas del 1817 absents– representen un contingent en ascens progressiu.

Bibliografia

- BAILA, M. A. (1990): *Transició demogràfica i canvis recents en la població d'una regió mediterrània*. Diputació de Castelló: Col·lecció Universitària.
- GRAU, F. i J. V. Sanz (2002): "Els últims masovers", dins *Els masos de Rossell*. Rossell: Grup d'Estudis Rossell, 750 Aniversari.
- GRAU, J. J. i J. Sorribes (1982): *El Montsià. Estructura i dinàmica socio-econòmica*. Barcelona: Caixa d'Estalvis de Catalunya.
- SANZ, J. V. (1889): "Anàlisi de l'estructura demogràfica d'Alcanar al padró d'habitants de l'any 1845", dins I Congrés d'Història d'Alcanar. Ajuntament d'Alcanar.
- VINAIXA, J. R. (2003): *El trienni constitucional al partit de Tortosa 1820-1823. Aproximació històrica*. Valls: Cossetània.